Reflexia Homéra v antickej filozofii

Peter Fraňo

Fraňo, P.: Reflexia Homéra v antickej filozofii. In: *Ostium*, roč. 11, 2015, č. 1.

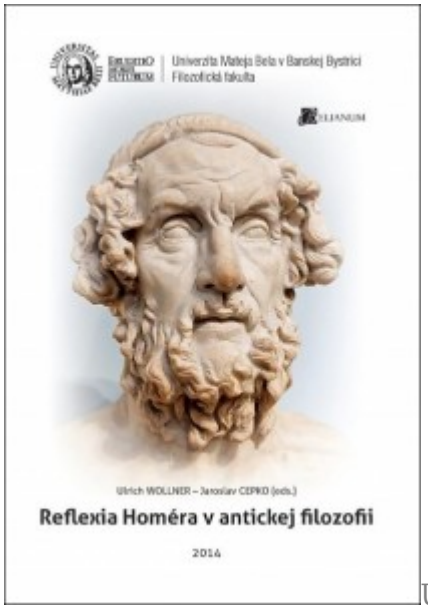

Ulrich Wollner, Jaroslav Cepko (eds.): *Reflexia Homéra v antickej filozofii*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo UMB – Belianum 2014, 154 s.

Recenzovaný zborník vedeckých štúdií prezentuje odbornej a laickej verejnosti výsledky trojročného výskumného projektu, ktorý sa zaoberal problematikou reflexie Homéra v antickej filozofii.[1] Editori publikácie Ulrich Wollner a Jaroslav Cepko do neho zaradili celkovo osem vedeckých prác a jeden slovenský preklad primárneho gréckeho textu. Sedem príspevkov bolo osobne prednesených autormi na odborných kolokviách, ktoré v rozmedzí rokov 2012 – 2014 organizovala Katedra filozofie Filozofickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Pisatelia všetkých článkov pochádzajú buď zo Slovenska (4), z Českej republiky (4) alebo z Poľska (1). Publikácia tak ponúka možnosť komparácie výskumných aktivít a techník z geografického priestoru strednej Európy.

V prvej štúdii *Achilleus a Odysseus neboli vášeň a rozum* analyzuje Aleš Havlíček na podklade troch homérskych motívov dva odlišné prototypy ľudského rozhodovania a konania. Achilleus reprezentuje model priameho, nekompromisného a zásadového človeka, ktorý však z dlhodobého hľadiska často nezvažuje dôsledky vlastných činov. Odysseus naopak nepredstavuje vzor morálnosti a cti, často používa lesť a intrigy, no práve vďaka nim dokáže úspešne vzdorovať dlhodobému odlúčeniu od milovanej ženy a vlasti. Predstavením týchto vlastností Aleš Havlíček ukazuje, že obe postavy majú čo ponúknuť aj súčasnému čitateľovi homérskych eposov.

Druhý príspevok mladého poľského bádateľa Sebastiána Śpiewaka sa zaoberá skúmaním problematiky pravdy u Homéra. Autor štúdie sa domnieva, že homérsku koncepciu pravdy treba vnímať vždy v kontexte „údelu“ či „osudu“ (gr. *moira*) archaického gréckeho človeka. Táto limitácia ľudského života potom zásadným spôsobom determinuje epistemické možnosti každého jednotlivca. Na základe textových ukážok autor následne dokazuje, že v homérskych eposoch sa pravda nezjavuje skrze niečo pozitívne, ale práve naopak vďaka výsostne negatívnemu určeniu. Pravda sa tak

v archaickom gréckom myslení stotožňuje s fenoménom „neskrytosti“.

Článok Kryštofa Boháčka s názvom *Platónovy homérovské dialogy* možno chápať aj ako pokus o osobné kritické vyrovnanie sa s historickou problematikou vnútorného členenia platónskych dialógov. Autor v príspevku navrhuje rozčleňovať dialógy na základe takzvanej formálno-analytickej metódy, ktorá zohľadňuje pri klasifikácii celkovú stavbu textu, jeho dramatickú stránku, argumentáciu či odbornú terminológiu. Vďaka týmto kritériám dokázal zatiaľ Kryštof Boháček klasifikovať tri skupiny platónskych dialógov: malé sókratovské dialógy, tranzitívne dialógy a gorgianské dialógy. Záverečná časť štúdie sa zaoberá obsahovou analýzou malých sókratovských dialógov (*Ión*, *Hippiás Menší*, *Euthyfrón*). Autor v nej dospieva k záveru, že spoločným námetom všetkých týchto spisov je kritika spôsobu prezentácie, uchovávania a pedagogického i kritického využívania Homérovej poézie.

V štvrtom príspevku sa Tomáš Hejduk zameriava na hľadanie diferenciácií medzi Homérovým a Sókratovým ponímaním lásky. U Homéra sa sídlom *eróta* stáva *thymos*, ktorý má medzi rozličnými psychickými mohutnosťami centrálne postavenie. V Platónových dialógoch sa tento model psychiky radikálne mení. *Thymos* predstavuje už len jednu časť z trojdielnej ľudskej duše, pričom pôvodný význam homérskej *filotimie* (= túžby po sláve a cti) je tu nahradený erotickým (= túžbou po túžbe samej) a filozofickým (= túžbou po múdrosti) významom.

Piaty príspevok Veroniky Konrádovej sa zameriava na skúmanie Platónovej reflexie homérskeho ponímania božstva. Hoci Platón vo svojich dielach neraz ostro kritizuje epickú predstavu boha ako pôvodcu dobra a zla či tradičný obraz božských epifánií, vo viacerých prípadoch však ostáva verný niektorým archaickým tradíciám. Autorka tento fakt dokazuje na základe analýzy vybraných pasáží z dialógov *Timaios*, *Faidros*, *Filébos* či zo *Zákonov*. Staršie predstavy božstva nachádzame v týchto dielach prítomné v modifikovanej podobe vďaka filozofickým konceptom „napodobňovania“ (gr. *mimésis*) a „pripodobňovania“ (gr. *homoiósis*).

Šiesty článok Jaroslava Cepka sa zaoberá analýzou širšieho interpretačného kontextu známej pasáže z desiatej knihy Platónovej *Ústavy*, v ktorej grécky myslitel vykazuje básnikov z ideálnej *polis*. Na základe výkladu niektorých pasáží z dialógov *Ión*, *Menón*, *Gorgias* a *Ústava* sleduje autor štúdie genézu a dôvody Platónovho negatívneho postoja k básnickej tradícii.

Siedma štúdia Anežky Chovankovej tematicky nadväzuje na predchádzajúci článok a rozoberá reflexiu homérskej tradície v Platónovom dialógu *Zákony*. Autorka poukazuje na skutočnosť, že aj keď homérske eposy musia v ideálnej obci prechádzať prísnou cenzúrou, stále pre Platóna predstavujú najvhodnejší zdroj estetických a výchovných zásad.

Posledná, ôsma stať Daniely Kováčovej sa tematicky najvýraznejšie odkláňa z radu doteraz prezentovaných prác, keďže ponúka čitateľovi možnosť nahliadnuť do pomerne voľnej interpretácie Odysseovho života, ktorá sa uskutočňuje cez prizmu existenciálneho myslenia Jeana-Paula Sartra.

Záverečný *appendix* obsahuje text s názvom *O Homérovi a Sókratovi*, ktorého autorom je predstaviteľ takzvanej „druhej sofistiky“, Dión z Prúsy. Preklad tejto krátkej „reči“ (lat. *oratio*) zabezpečil klasický filológ a filozof Andrej Kalaš. Reč sa zaoberá obhajobou zaujímavej tézy, podľa ktorej skutočným učiteľom Sókrata bol básnik Homér.

Z vyššie uvedených charakteristík vyplýva, že homérske eposy predstavujú jednak samostatný zdroj mnohých filozofických námetov, jednak že svojím postavením vplývali na myslenie mnohých predstaviteľov gréckej filozofie a nakoniec, že predstavujú inšpiráciu aj pre výklad niektorých súčasných myšlienok. Editori dokázali tento pomerne rôznorodý materiál úspešne zosúladiť do jedného koherentného celku. Z hľadiska slovenskej filozofickej produkcie sústreďuje zborník na

jednom mieste doposiaľ najväčší počet článkov, ktoré sa všetky primárne venujú reflexii homérskej tematiky. Publikáciu by tak prirodzene nemal opomenúť nikto, kto prejavuje vážny záujem o skúmanie Homéra a homérskej tradície.

P o z n á m k a

[1] Išlo o projekt VEGA č. 1/0017/12.

Mgr. Peter Fraňo, PhD.
Katedra filozofie
Filozofická fakulta
Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave
Nám. J. Herdu 2
917 01 Trnava
peter.frano@ucm.sk